

ABAU
CRITERIOS DE AVALIACIÓN -
LINGUA GALEGA E LITERATURA
(Cód. 02)

Xullo 2024

PREGUNTA 1. Comprensión do texto

1.1. Indique o tema do texto en dúas liñas como máximo. **(0,5 puntos)**

1.1. Tema do texto: valórase que o alumnado sexa quen de captar a esencia da temática do texto como máximo en dúas liñas.

Distintas visións urbanas do campo nunha época en que este está a despoboarse.

1.2. Elabore un breve resumo coas súas ideas principais. **(1 punto)**

1.3. Explique o significado que teñen no texto as seguintes palabras: *decote*, *guinda*, *faíscas*, *abafantes*. Non son válidas as respostas só con sinónimos. **(1 punto [0.25 por palabra ben definida])**

decote: adv. de modo continuo, todos os días. Sin.: acotío, a diario, decotío.

guinda: v.t. Lanza [algo ou alguén] a certa distancia ou ao chan. Sin.: (ar)rebola, ceiba, lanza.

faíscas: s.f. Partículas con lume ou xa reducida a cinsa que salta dun corpo que arde. Sin.: moxena, muxica.

abafantes: adx. Asfixiantes, que dificultan a respiración, que causan afogo ou sufoco. Sin.: Atafegantes, sufocantes.

PREGUNTA 2. Producción textual

Poden enfocalo de diferentes maneiras: visión idílica ou negativa do campo, con argumentación e toma de postura, crítica á visión da autora...

Valórase a capacidade para producir un texto argumentativo coherente, ben estruturado, adecuado á situación comunicativa e correcto ortográfica e gramaticalmente. Os 2,5 puntos desagregaranse do seguinte xeito:

1. Construción textual (contido e estrutura). Coherencia. 1 punto.

Valórase:

a) A adecuada selección da información, coa presenza da información pertinente e necesaria para que o texto sexa cabalmente comprendido. Debe mostrar un equilibrio entre ser demasiado previsible (sen presenza de clixés, estereotipos, lugares comúns), e mostrar “orixinalidade gratuita”. **Débense evitar as paráfrases do texto.**

b) A coherencia discursiva: a sucesión de enunciados do texto debe presentar asemade continuidade temática e progresión informativa, así como non introducir contradicións.

c) O adecuado emprego dos signos de puntuación.

d) A organización da información e a súa división clara en parágrafos (exemplo: introdución, desenvolvemento, conclusións).

e) Uso pertinente de diversidade de conectores.

2. Adecuación léxico-gramatical e cohesión. 0,75 puntos.

Valórase a capacidade de construción de textos adecuados á situación (formal) en que estes se producen. Requírese un apropiado manexo dos rexistros da lingua, tanto nas escollas lexicais como no emprego das construcións gramaticais. Deben evitarse tanto os trazos propios da oralidade (coloquialismos) e dos textos espontáneos e non planificados, como os que amosan demasiada afectación, así como as palabras comodín. Bo manexo dos recursos cohesivos, tanto gramaticais como léxicos, é dicir, evitar as repeticións mediante o emprego dos procedementos de cohesión (gramaticais e léxico-semánticos).

Marcar e penalizar: **coloquialismos, palabras comodín, repeticións...**

Tamén se penalizarán cuestións de presentación e formato, como non subliñar os títulos das obras.

2. Corrección lingüística. 0,75 puntos.

Débense aplicar os mesmos criterios que na valoración lingüística xeral.

Observación: No caso de textos cunha **extensión manifestamente menor á solicitada**, ao punto de dificultar a súa avaliación de acordo cos criterios expostos, esta circunstancia dará lugar a unha diminución proporcionada da valoración global da pregunta.

Non se considerarán os textos (ou partes deles) que carezan da necesaria pertinencia con relación ao tema proposto.

PREGUNTA 3. Funcionamento da lingua

3.1. Indique se os catro infinitivos en letra grosa poden ser conxugados e explique por que; en caso positivo, escriba a oración resultante. (**1 punto**: 0,4 se están ben indicados + 0,4 se están ben explicados + 0,2 se constrúen ben a oración cos dous últimos verbos)

- **Medrar**: non, forma parte dunha perífrase.
- **Obviar**: É P1, non ten flexión.
- **Durmír, ver**: o axente non está determinado, pero admite P4 (*durmirmos, vermos*); neste caso, o suxeito do infinitivo é distinto do do verbo principal. Xustifícase o uso da P4 por aparecer en varios lugares do texto: “da *nosa* poboación”, “xa non *falamos* de visitalo”, “sen que o orballo *nos* amole”. A oración resultante sería: “É unha habitación-burbulla de turismo rural onde **durmirmos** baixo un teito de plástico transparente para **vermos** as estrelas sen que o orballo nos amole”

3.2 Tendo en conta a palabra *illamento*, constrúa derivados co sufixo *-mento* a partir de verbos das segunda e terceira conxugación (dous de cada unha delas) e explique o significado que o sufixo achega ás palabras creadas con el. (**0,75 puntos**)

- *-mento*. Morfema derivativo. Forma substantivos a partir de verbos. Indica a acción e o efecto do expresado polo verbo. [0,35 pts.]
- Algúns exemplos: CII: *crecemento, desenvolvemento*. CIII: *recibimento, cumprimento*. [0'1x2 + 0'1x2]

3.3. “Non hai cheiros”. Explique se as grafías subliñadas representan fonemas distintos e localice no texto catro palabras (en total) nas que aparezan os mesmos sons. (**0,75 puntos**).

- “Non hai cheiros”: o primeiro é un *n* alveolar e o segundo, velar. Son fonemas distintos porque teñen trazos distintivos, o que implica que pode comportar cambio de significado nas palabras que os porten. [0,35 pts.]
- Palabras con *n* velar: *dunha/Unha*, *mans*, *vive en núcleos*, *desconexión emocional*, *non guinda*, *nin mancha*, *chan coa*, *nin insectos*, *axudan a*, *sen que*, *un ambiente*. Considérase válida se indican que é velar o *-n* en posición implosiva. [0’1x2]
- Palabras con *n* alveolar: *nese*, *na*, *narrativa*... [0’1x2]

PREGUNTA 4. Lingua e sociedade

Responda un dos dous apartados:

4.1. A partir da campaña #aquítaménsefala, reflexiona sobre as medidas de normalización lingüística: son necesarias? Para que serven? [1,5 pts.] Exemplifica o teu comentario concretamente no eido do deporte. [1 pto.] (Extensión aprox. 250 palabras). **(2,5 puntos)**

#AQUÍTAMÉNSEFALA É UNHA CAMPAÑA DE DINAMIZACIÓN LINGÜÍSTICA DA **MOCIDADE** ESTUDANTIL, CON **ACCIÓNS DIRECTAS** NOS BARRIOS E NA CONTORNA INMEDIATA DE CADA ALUMNO.

A normalización ten como obxectivo a reversión das dinámicas de substitución lingüística: converter o galego como lingua de uso preferente da maior parte do país, en todos os ámbitos, situacións e relacións sociais. Para iso sèrvese de moi variadas medidas (a instalación da lingua nas institucións, nos medios de comunicación, no sistema educativo...). E tamén campañas sectoriais.

O comentario pode enfocarse de varias formas:

- Situación da lingua: por que é necesaria unha política lingüística.
- Políticas lingüísticas deseñadas polas administracións en diversos ámbitos.
- Obstáculos: prexuízos lingüísticos, perda da cadea de transmisión interxeracional, ausencia dunha planificación lingüística por parte do goberno con obxectivos claros e explicados con precisión...
- Experiencias que coñezan de normalización (como #aquítaménsefala)

A normalización e o deporte: no exemplo móstrase o ámbito do fútbol, pero poden comentar calquera outro que coñezan, partindo da súa experiencia como usuarios ou como deportistas (os topónimos nos nomes dos clubs de fútbol, o idioma que se emprega na megafonía, o que utilizan os adestradores cos deportistas, o que os deportistas usan nos medios de comunicación...).

4.2. A partir desta transcripción do Arquivo do Galego Oral, xustifique o bloque dialectal que lle corresponde e identifique os trazos que lle permiten caracterizalo como tal. Ademais, localice dúas formas non estándares e diga a que tipo pertencen. *Extensión aprox.: 250 palabras. **(2,5 puntos)**

Vouche contar muitas cousas que... vosoutros non sabedes nada das cousas de ante. E todo vai esquencendo. Si, porque vosoutros non queredes saber namais cás cousas modernas. Cousas dos vellos non queredes saber nada. Antes, mira, facíamos o pan na casa. Fiábamo-la la. Facíanse sempre as filloas, que agora xa se vai perdendo: de quitado tu, teus irmaos tanto lles ten comelas como non comelas, a teu pai xa non lle gustan. Eu non sei, vanse perdendo as tradicións i-as cousas

que eso é unha cousa que non se cre. I-a min gustábame que non se perdera a costumbre da casa.
...

Cando se tendía o pan, pos cortábase un cachín com'on bolo e botábase elí nunha taza ou nunha cazola.

Identificación do bloque: zona central: os máis distintivos son *irmaos, la* (s.f., lat. -ANA) e *tradiciós* [se fose oriental sería *montois*] (0,75 pts.).

- Outros trazos dialectais (0,75 pts.): *muitas, vosoutros, fiábamos, tu, lles, eso, cachín* (lat. -INU) [este é do oriental, pero tamén de falas do leste de Lugo].
- Coloquialismos (alteracións do vocalismo átono, encontros vocálicos) (0,5 pts.): *namais, i-as, i-a, com'on, elí*.
- Castelanismos (0,5 pts.): *ahora, a costumbre*.

Observacións:

- Non se penalizará se non chegan ás 250 palabras pero contestan correctamente as preguntas.

PREGUNTA 5. Educación literaria

Contextualice o texto de Castelao na época literaria correspondente e sinala a importancia desta obra na evolución do teatro galego. Ademais, identifique e explique dúas características do seu estilo con apoio no propio fragmento.

*Extensión aproximada: 250 palabras. **(2,5 puntos)**

Contextualización (1,5 pts.)

- Grupo *Nós* (Risco, Otero Pedrayo, López Cuevillas, Castelao, Losada Diéguez), orixinado no *cenáculo ourensán* a partir de 1917, incorporado ás Irmandades da Fala: Galicia como proxecto, vinculada directamente a Europa.
- Evolución desde o evasiónismo esteticista ó compromiso nacionalista, explicada nos autorretratos de Cuevillas (“Dos nosos tempos”, 1920), Otero (*Arredor de si*, 1930), Risco (“Nós, os inadaptados”, 1933).
- Ampla formación intelectual e espírito aberto e innovador. Tocaron todos os xéneros e disciplinas.
- Revista *Nós* (1920-1936). Obxectivo: universalización da cultura galega.
- Seminario de Estudos Galegos (1923): estudos etnográficos, xeográficos, históricos, prehistóricos, artísticos...

O teatro galego na época

- Na inmediata posguerra o teatro foi cultivado na diáspora, con dous tipos de propostas:
 - Unha máis costumista e enxebrista, que evocaba a terra distante e pretendía manter a identidade galega (o idioma, os valores propios), baseada no sentimentalismo
 - Outra con enfoques dramáticos innovadores: Castelao, Seoane e Blanco Amor (*Farsas para títeres*, 1953). Procuraba dotar as obras de validez universal, formulando aspectos non exclusivos do pobo galego, seguindo o espírito de *Nós*.
- Con esta obra de Castelao (*Os vellos...*), estreada en Bos Aires en 1941, culmina o camiño de renovación estética do teatro galego que no primeiro terzo do s. XX iniciaran as Irmandadas e o grupo *Nós*.

- Concepción da obra dramática como un espectáculo integral en que se combinan texto, escenografía, música e danza. Foi o propio Castelao quen se ocupou da escenografía, luces, vestuario e máscaras.

Análise do fragmento (1 pto.)

- Características: simbolismo e expresionismo (a personificación da morte, nesta escena; uso das caretas) combinados con elementos do humor e da tradición cultural galega.
- Teatro de protagonismo popular; nesta escena, o personaxe do mendicante. Castelao, de orixe vilega (a diferenza doutros membros de Nós, fidalgos) sentiuse sempre próximo ás clases populares, que retratou e interpretou nos seus debuxos. Uso de expresións populares (“¡Que Deus o ampare, meu santo!”, “¡Que me di!”).
- Outros recursos: metáfora (“Levo chumbo derretido no corazón”). Comparación (“máis bonita que os ouros do Perú”).

PREGUNTA 6. Educación literaria

Contextualice este poema na época correspondente e analice as súas características. Engada o nome doutras dúas voces poéticas representativas desta época con cadansúa obra. *Extensión aproximada: 250 palabras. **(2,5 puntos)**

DO COUREL A COMPOSTELA

Os que así nos tein

Só tein noso os nosos nomes no censo,

Que hasta o noso suor sin alento pérdese na terra.

GALICIA, será a miña xeneración quen te salve?

¿Irei un día do Courel a Compostela por terras libradas?

Non, a forza do noso amor non pode ser inútil!

Uxío Novoneyra, *Elexías do Courel* (1966).

Contextualización histórica e dúas voces poéticas con cadansúa obra (1,25 pto.)

Uxío Novoneyra encádrase na Xeración poética dos 50 (tamén chamada das Festas Minervais, por participaren nese certame literario promovido pola Universidade de Santiago), formada por persoas que non viviron directamente a Guerra civil, senten moito interese pola cultura europea e mostran conciencia crítica coa realidade da súa época. Outras voces poéticas: Avilés de Taramancos (*O tempo no espello*, 1982, *Cantos caucanos*, 1985), Salvador García-Bodaño (*Tempo de Compostela*, 1979), Manuel María (*Muiñeiro de brétemas*, 1950, *Terra Chá*, 1954), Bernardino Graña (*Poema do home que quixo vivir*, *Profecía do mar*, 1966, *Se o noso amor e os peixes Sar arriba andasen*, 1980), Méndez Ferrín (*Con pólvora e magnolias*, 1976, *Poesía enteira de Heriberto Bens*, 1980, *O fin dun canto*, 1982) e Xohana Torres (*Estacións ao mar*, 1982, *Tempo de ría*, 1992), entre outros. Levaron a Cabo unha renovación da linguaxe poética, seguindo correntes vangardistas e rupturistas e continuando coa tradición galega anterior (poesía cívica, celtismo pondaliano, paisaxismo, a influencia de Rosalía...).

Outros trazos:

- existencialismo, visión pesimista e angustiada na Escola da Tebra
- socialrealismo, reivindicación político social, en distintas formas.

Contido do poema, tipo de composición, métrica, rima e figuras retóricas (1'25 ptos.)

- Dúas estrofas con versos de métrica irregular sen rima.
- Contido sociopolítico. Na primeira estrofa denúnciase a opresión dun “eles” indeterminado cara a “nós”, pero é unha posesión superficial, burocrática (“só tein noso os nosos nomes no censo”). Galicia aparece en maiúsculas, focalizando visualmente a atención; remarca a colectividade do pobo, oprimido polo franquismo. Este valor colectivo está reforzado polo uso da P4 (“os tein”, “os nosos nomes”), aínda que a voz do poeta reaparece na segunda estrofa (“Irei”), nun diálogo con Galicia, personificada. Pese ó pesimismo da primeira estrofa, a segunda acaba cunha expresión esperanzada, reforzada pola exclamación. É o tópico literario “Omnia vincit amor”, o amor sempre triunfa.
- Figuras retóricas: aliteración (“só tein noso os nosos nomes no censo”), metonimia (“suor sen alento”, representa o esforzo do pobo traballador), preguntas retóricas (estrofa 2), exclamación (último verso), lítote (“Non, a forza do noso amor non pode ser inútle”).
- Uso da toponimia: *Courel*, *Compostela*, puntos concretos que abranguen o país todo, *Galicia*.

A corrección lingüística

Amais dos contidos de cada pregunta, tamén se terá en conta a corrección lingüística do exame, que se aplicará a todas as preguntas, excepto á 2. Polo tanto, sobre a cualificación global poderase descontar ata un máximo de 2 puntos por erros. Todos se marcarán con tinta **vermella**. Poderán ser:

- **Moi graves:** Desconto 0'2 puntos cada un. Solucións alleas ao estándar no nivel morfolóxico e sintáctico, por exemplo o uso de tempos compostos ou a incorrecta colocación dos clíticos. Tamén se considerarán faltas moi graves outro tipo de erros sintácticos, como por exemplo os anacolutos.

Márcanse cun rectángulo:

- **Graves:** Desconto 0'1 puntos cada un. Solucións alleas ao estándar no nivel léxico, por exemplo o emprego de formas como **silla*, **hasta* ou **random*... Tamén se considerará falta grave a incorrecta acentuación diacrítica.

Márcanse cun óvalo:

- **Leves:** Desconto 0'05 puntos cada un. Solucións ortográficas contrarias ao estándar vixente (*b/v*, *h*, **ourense*), acentuación non diacrítica, contraccións, etc. Cada dous erros deste tipo descontan, polo tanto, unha décima (0,1). Márcanse con subliñado vermello.

Unha palabra escrita incorrectamente de forma reiterada só se contabilizará unha vez. Isto non é aplicable á incorrecta colocación dos pronomes, ao emprego de tempos compostos nin á acentuación diacrítica.